

NOI INFORMAȚII PRIVIND VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ DIN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA ÎN PERIOADA 1831—1847

MIRCEA ALEXĂNDBESCU

Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu din anul 1821 a impus înlăturarea nefastei epoci fanariote din Țara Românească. Aceasta însă nu a însemnat înfrîngerea dominației orînduirii feudale în descompunere. Boerimea va căuta cu aviditate noi mijloace de supraviețuire, chiar cu sacrificiul unor compromisuri cu noua clasă socială în dezvoltare, burghezia. Țărănimea, principala forță producătoare, va continua să poarte greul jug al exploatării, sub noi forme. Ieșirea din impasul în care se afla reacțiunea feudală s-a concretizat prin crearea și punerea în aplicare a Regulamentului Organic.

Fără a minimaliza aspectele pozitive ale Regulamentului Organic, totuși, el a rămas în istoria noastră prima lege care a consfințit în scris, exploatarea țărănimei de către boerime. Prin el s-au comis „legal” și mai ales ilegal, nenumărate abuzuri.¹

Din aspectele pozitive trebuie relevată contribuția Regulamentului Organic la dezvoltarea economică a Principatelor. În mod deosebit ia avînt comerțul intern și cel extern. El a favorizat dezvoltarea noilor relații ale orînduirii capitaliste. Dezvoltarea economică a dus la apariția unor noi aspecte și în domeniul social, cultural și politic. Acest amalgam de elemente feudale pe cale de dispariție, cu noile elemente capitaliste, pe atunci progresiste, va grăbi declanșarea revoluției burghezo-democratice din anul 1848, și va reuși în mare parte, în ciuda faptului că a fost înfrîntă, să limpezească această situație. Dovada o avem în clarviziunea politică a lui Nicolae Bălcescu, care a înțeles profund mersul istoriei și apropiatul sfîrșit al orînduirii feudale. Încă din 1846 acesta concluziona într-o lucrare a sa :

„Trăim domnilor într-o epocă de tranziție, între trecutul care pere și viitorul care începe a ne luci, pentru noi ideile bătrîne nu mai au o putere, și ideile nouă, credința nouă, aci mai mulți o presimțim”.²

Este cea mai limpede caracterizare a perioadei regulamentare din vremea respectivă.

1. Revista Studii Valachice, pag. 206, Tîrgoviște 1970.

2. Magazin Istoric nr. 4/973, pag. 38.

Documentele cercetate și scoase la iveală în toate colțurile țării, o dovedesc cu prisosință.

Referindu-ne numai la județul Dimbovița se vă constată acest adevăr istoric, atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere social-cultural.

Producția crește pe măsură ce comerțul devine mai activ. Astfel, pînă în anul 1840 producția de seu se menține în mod constant la un nivel superior față de anii dinaintea Regulamentului Organic. Cantitativ s-au produs anual peste 91.000 oca seu și cca. 38.000 oca cerșiși, față de numai 42.000 oca obținute în 1831.³

În agricultură, exceptînd anul 1834, cînd a fost secetă, se obțineau în medie în acest județ cca. 289.554 oca grîu și cca 18.000.000 oca porumb.⁴

Tot în agricultură, în această vreme s-au obținut producții de aproape 374.000 vedre de rachiu și vin, din care peste 200.000 vedre se vindeau în celelalte județe ale țării.

În domeniul industrial, deși acesta continuă să rămînă la nivelul producției manufacturiere și casnice, totuși se înregistrează progrese însemnate. Producția manufacturieră s-a dezvoltat în deosebi în orașul Tîrgoviște și tîrgurile Găești și Potlogi, a căror populație crește numeric. Populația Tîrgoviștei număra între 3800—4000 de suflete, existînd 739 case, iar tîrgul Găești cuprindea 429 familii.

Dealtfel întreaga populație a acestui județ a pendulat între 19.000 și 20.000 familii, în 224 sate.

Meseriașii pantentari cresc numeric, mai ales cei antrenați în negoț. În afară de aceștia, în perioada de la punerea în aplicare a Reg. Org. și pînă în preajma revoluției, apar foarte mulți patentari la sate. Meseriașii sparg barierele frînătoare ale breslelor și încep să activeze din ce în ce mai mult pe cont propriu. Statisticile vremii indică din meseriile mai frecvente pe mămulari, arendași, măcelari, băcani, pescari, săpunari, cismari, cojocari, zidari, rotari, croitori, povarnagii, brutari.⁵ Numeric vorbind, numai în Tîrgoviște existau în anul 1843, 586 patentari de clasa 2-a și a 3-a, față de numai 585 în întreg județul, în anul 1835.⁶

Comerțul este din ce în ce mai animat. Din aceste motive s-au înmulțit tîrgurile și bilciurile din cadrul acestui județ, ținîndu-se săptămînal peste 60, în tot atîtea localități, inclusiv Tîrgoviște și tîrgurile Găești și Potlogi.⁷

Se dezvoltă de asemenea industria extractivă, din care menționăm în mod deosebit, cea a fabricării varului, care ajunge în mai toate

3. Arh. St. Dimbovița, fond Ocirmuirea jud. Dimbovița, dos. 2779/1833, f. 152—153 și dos. 2178/1831, f. 37.

4. Idem dos. 2790/1833, f. 186—195.

5. Idem dos. 3203/1832, f. 1—3.

6. Idem dos. 26/1834, f. 260.

7. Idem dos. 2313/1833, f. 260.

judetele țării. Principalul consumator era Bucureștiul. Numai marelui logofăt al dreptății s-au trimis, în 1833, peste 10.000 oca var.⁸

De asemenea se exploatează în această vreme intens piatra pentru pavatul străzilor, furnizată tot orașului București, în afară de folosirea ei la pietruirea ulițelor orașului Tirgoviște.

Se ocupau cu scoaterea și transportul pietrei satele Lazuri, Hăbeni, Racovița, Prisăcani, Comișani, Podurile, Săcueni și Nisipurile.⁹ Începe să se exploateze în mod curent cărbunele de pământ din bazinul Șotînga, despre care cerea informații speciale Marea Dvornicie, precum și păcura.¹⁰ Astfel la 17 februarie 1833, Vornicia din Lăuntru poruncește Ocîrmuirii jud. Dîmbovița să trimită la București locuitorii cu produse spre vînzare, mai ales „lemne de foc și cărbuni”.¹¹

Se fac pași însemnați chiar spre înființarea unor fabrici, după cum arată documentul din 8 aprilie 1834. Mihai Vlădescu, Ion Bărbătescu și Ion Jedereanu din Tirgoviște informa Ocîrmuirea județului despre posibilitatea înființării unei fabrici de cherestea și șindrilă pe moșia pădurii Șotînga, precum și înființarea unei sticlării.¹²

Dezvoltarea comerțului intern a dus și la înviorarea comerțului extern. Din acest județ se exporta lemnul brut, cherestea, vite, seu, cerviș, cereale. Porțile de export erau Brăila, Galați și Giurgiu, iar schelă proprie, pentru exportul de mărfuri în Transilvania, era la Pietroșița.

Numai într-un singur an, doi negustori au exportat prin această schelă peste 15.000 chile mari de porumb.¹³ Seul și cervișul se exporta în Turcia. Un oarecare Gheorghiță Carabulea din Găești exporta la Rusciuk 2500 oca de unt.¹⁴ Nevoile comerțului au impus și o grijă deosebită față de căile de comunicație, în vederea ușurării transportului și măririi vitezei de circulație a mărfurilor. Chiar din anul 1832 Marea Dvornicie a cerut Ocîrmuirii jud. Dîmbovița date precise în legătură cu starea „Drumului Mare al Olacului” și situația lucrărilor ce sînt necesare pentru dregerea lui în condiții optime. Această importantă cale de comunicație, ce mergea din București spre Ciîneni, trecea prin numeroase sate din acest județ, sate care aveau și obligația reparării și întreținerii lui.¹⁵

Din acestea enumărăm : Bolintinu, Drăgănești, Stoenesti, Găiseni, Cărpiniși, Rătești, Potlogi, Crovu, Uliești, Măruntîșu, Costești, Odaia-Turcului, Găești etc. S-a propus chiar folosirea rîurilor Argeș și Dîmbovița, făcîndu-se constatarea că se putea naviga porțiunea de la satu-

8. Idem dos. 2756/1833, f. 204; dos. 2/1837, f. 142.

9. Idem dos. 2782/1833, f. 31-32.

10. Idem dos. 1586/1834, f. 2.

11. Idem dos. 2781/1833, f. 1.

12. Idem dos. 1585/1834, f. 167.

13. Idem dos. 3192/1832, f. 10.

14. Idem dos. 2756/1833, f. 742.

15. Idem dos. 3186/1832, f. 6, 85.

Pătroaia pînă la Poroinica pe riul Argeș și de la Lucieni - Ungureni pînă la Bănești pe riul Dimbovița.¹⁶

Un alt aspect al dezvoltării economice și sociale îl constituie în această perioadă și cel edilitar. Se impune prin poruncă darea la linie a satelor și respectarea unor condiții obligatorii în construirea caselor în orașul Tirgoviște și țirguri.¹⁷ Referindu-ne numai la orașul Tirgoviște, în anul 1836, se constată deja organizarea iluminatului public pe străzi cu ajutorul felinarelor, care foloseau drept combustibil seul.¹⁸ Sarcina iluminării cu felinare a pieții țirgului revenea negustorilor, iar iluminarea „Uliței Mari“ și a celor dosnice revenea Maghistratului, după cum ne informează un document din 1838.¹⁹ În anul următor iluminatul public se dă prin contract unui turc, Ali Scodrea.²⁰ Existau în 1847 un număr de 38 felinare.²¹ Acum se desființează țirgul din afară, înființindu-se o piață nouă în oraș.

Tot în acest an se cunoaște și începutul unor lucrări de canalizare. Prin contract, la 8 iulie 1847, postelnicul Gheorghe Sturzea se angajează a face un canal de olană prin care să aducă apă de la csmeaua din „Ulița Țirgului“ pînă la prăvăliile negustorilor din noua piață de lingă Mitropolie, iar de aici afară din oraș.²²

Viața culturală progresează și ea, un rol important revenind școlilor. Numeroși copii din satele județului vin la Școala Normală din Tirgoviște, unde se crează o frumoasă bibliotecă din care n-au lipsit „Magazinul Istoric pentru Dacia“, „Viitorul României“, „Curierul Românesc“, „Printipuri în agricultură“, „Poeziile lui Grigore Alexandrescu“ etc.²³

Progresul economic înregistrat nu a dus însă la o ușurare a situației masei de producători, a țărănimii clăcașe în deosebi. Din aceste motive în întreaga perioadă de pînă la revoluția din 1848, țărănimca va continua să fie într-o permanentă stare de agitație, din cauza abuzurilor și nedreptăților. Vor avea loc numeroase răbufniri spontane de minie în toate colțurile județului. De această stare va profita burghezia, care va reuși s-o atragă în lupta ei, pe atunci progresistă, împotriva boerimii feudale și reacționare.

Documentele din arhivă relevă cu prisosință această situație, explicîndu-se astfel participarea masivă a populației acestui județ la Revoluția anului 1848. Din aceste documente spicuem doar pe cele mai concludente. Prima formă de manifestare a nemulțumirilor populației

16. Idem dos. 3198/1832, f. 88-89.

17. Idem dos. 3208/1832, f. 1.

18. Idem, fond Primăria or. Tirgoviște, dos. 1/1836, f. 2-4.

19. Idem dos. 2/1837, f. 38.

20. Idem dos. 15/1839, f. 45.

21. Idem dos. 74/1847, f. 5.

22. Idem dos. 41/1847, f. 40.

23. Idem dos. 9/1847, f. 3; dos. 48/1847, f. 1-2; dos. 27/1848, f. 1.

acestui județ s-a concretizat într-un mare număr de jalbe adresate autorităților și chiar lui Kisselef personal. Clăcașii din satul Bolovani și Rîncaciov protestează împotriva noilor dări impuse de Regulamentul Organic : „iar acum vedem într-această după luminatele ponturi ce ni s-au încredințat prin cărți tipărite că prea ne-au încărcat cu darea la moșie”.²⁴ Clăcașii din satul Glodeni protestau împotriva celor 12 zile de clacă impuse de noua legiuire, în vreme ce înainte aveau 3 zile.²⁵ Aceiași atitudine o au și clăcașii din satele Adînca, Săcueni, Gura-Ocniței și Fieni.²⁶ Moșnenii satului Bezdead reclamau direct generalului Kisselef pe vel-logofătul Belu, care prin bătăi și închisoare le-a răpit aproape toată moșia.²⁷ Cei din satul Slobozia arătau că, acum ei plătesc bir și pentru morți, fugiți și pentru cei neputincioși“ și alte „angarale”.²⁸ O mare parte din jalbe scot în evidență tendința proprietarilor și arendașilor de a percepe de la clăcași, plata dărilor în bani. În acest sens reclamă clăcașii satelor Lucieni și Drăgăești-Pămînteni.²⁹ Semnificativă este jalba clăcașilor satului Mahalaua, căroră li se cerea de către arendaș toate dările către moșie, deși nu li s-au dat locuri de hrană, fin, lemne etc. Au fost siliți la plata dărilor prin bătăi și închisoare : „ne-au închis la gros, am șezut 6 săptămîni pedepsindu-ne cu grele bătăi, sperindu-ne am dat zapis că vom da clacă cîte 12 zile”.³⁰

În același mod procedează și arendașul moșiei satului Țița, care prin silnicie, schingiuri și dare de fum silește pe clăcași, să-i răspundă datoriiile moșiei. Arendașul moșiei satului Conțești înșeală pe clăcași la luarea dijmei, încărcîndu-le zilele de clacă. La fel s-a întîmplat și cu clăcașii satelor Rîncaciov, Cazaci, Nucet și Gura-Șuții.³¹

Grăitoare este și jalba moșnenilor din satul Butoiu care alături de alte documente, relevă procesul deposedării de pămînt al țăranilor, pricinuind mari nemulțumiri.

La 31 iulie 1837 jalba moșnenilor din satul Butoiu arăta Ocîrmuirii jud. Dimbovița încercarea deposedării lor de pămînt prin intermediul subocîrmuitorului plășii Ialomița. Acesta invocînd porunca stăpînirii referitoare la darea la linie a satelor, le-a cerut să-și părăsească locuințele să se mute în siliștea Hulubeștilor, ce se află la o depărtare „de 2 ceasuri”.³² Uneori, apăsăți de nevoi și datorii, moșnenii sînt siliți să-și vîndă moșia, așa cum s-a întîmplat cu cei din satul Crînguri.³³

24. Idem, fond Ocîrmuirea jud. Dimbovița, dos. 3185/1832, f. 625.

25. Ibidem f. 645.

26. Ibidem f. 605, 622, 654.

27. Ibidem f. 525.

28. Ibidem f. 982.

29. Ibidem f. 658—659.

30. Ibidem f. 603.

31. Idem dos. 1586/1834, f. 271, 394, 670, 784, 913.

32. Idem, fond Trib. jud. Dimbovița, dos. 3189/1837, f. 29.

33. Idem dos. 2633/1838.

După anul 1838 încleștarea dintre boerimea acaparatoare și moșnenimea dimbovițeană, se oglindește într-un mare număr de procese și hotărnicii pentru „călcări de moșie“. Astfel de procese au avut loc între mânăstirea Mărgineni și moșnenii satului Pietrari în 1838,³⁴ între locuitorii satului Gura-Ociștei și arendașul moșiei „pentru ale proprietății“³⁵; între mânăstirea Butoiu și moșnenii din Valea-Mare.³⁶ În același an încep să se judece moșnenii din Tătărani și Căprioru cu mânăstirea Mărgineni.³⁷ În anul următor Banul Ion Ghica din Glodeni se judecă cu vecinii săi razeși. Invocînd tot călcarea de moșie, logofătul Nicolae Băleanu cerea facerea hotărniciiilor moșiilor Pierșinari. Băleni și Sturzeni.³⁸

La toate aceste abuzuri și nedreptăți țărănimea răspunde cu numeroase acțiuni, ce pun în derută pe moșieri și arendași. Aceștia în majoritatea cazurilor, apelează la ajutorul autorităților, la dorobanți. Astfel de cazuri sînt semnalate în satul Cobia unde clăcașii prin „Zurbalic“ își așează singuri pîrcălab, alungîndu-l pe cel orînduit de Ocîrmuire, împreună și cu un dorobanț.

La 3 martie 1833, mai muți locuitori din satul Podul-Băleni sînt ceruți de către Secția Criminală a Judecătoriei București pentru bătaia săvîrșită asupra proprietarului Băleanu. În acelaș an Safta Medelniceasa reciamă Judecătoriei Dimbovița pe clăcașii moșiei Dimbovicioara, care i-au dărîmat o cîrciumă cu ocazia recrutării militarilor. În anul următor Marea Dvornicie recunoaște că, din cauza abuzurilor proprietarilor și arendașilor, mulți clăcași fug de pe moșii. Jalba epistatului moșiei Pierșinari arăta Ocîrmuirii județului Dimbovița fuga a 10 clăcași pe o moșie moșnenească.³⁹ La fel se întîmplă și pe moșia Vilcana-de-Jos, de unde fug 4 clăcași.⁴⁰ O altă formă de luptă foarte des întîlnită a fost nesupunerea la lucru și la răspunderea datoriilor către proprietate. Așa s-a întîmplat pe moșia vel logofătului Scarlat Mihăleanu pe care se aflau satele Comișani și Lazuri.⁴¹ Clăcașii satului Cojocarul refuză a mai face paza graniței și să mai răspundă drepturile proprietății.⁴² Această formă de luptă, începînd cu anul 1834, aproape că se generalizează în întreg județul. Intervențiile dorobanților pentru a sili pe clăcași să răspundă obligațiilor proprietății sînt din ce în ce mai numeroase. Astfel de intervenții au avut loc în satele Străoști, Săcueni, Aninoasa și Vulcana, unde clăcașii „arătau îndărătnicire la răspunderea datoriilor proprietății“.⁴³

34. Idem dos. 2422/1838.

35. Idem dos. 2558/1838.

36. Idem dos. 9/1846.

37. Idem dos. 23/1846.

38. Idem dos. 6, 7, 10/1848.

39. Idem, fond Ocîrmuirea jud. Dimbovița, dos. 1586/1834, f. 561.

40. Ibidem f. 650.

41. Idem dos. 2756/1833, f. 127.

42. Ibidem f. 701; 703.

43. Idem dos. 1586/1834, f. 7; 151.

Asemenea fapte au loc apoi în satele Bolovani, Priboiu, Voinești, Lucieni, Bănești, Nisipurile, Căprioru, Lungulețu și Șotînga.⁴⁴ Arendașul moșiilor Crețulești și Odaia-Turcului reclama Ocîrmuirii că clăcașii, pe lângă nesupunerea ce arată, l-au mai și bătut, omorîndu-i și o slugă.⁴⁵

În ultiimi ani din ajunul revoluției, agitațiile țărănimii clăcașe se întesc, la aceasta adăugîndu-se și nemulțumirea locuitorilor din orașul Tîrgoviște. La 31 ianuarie 1847 Magistratul orașului Tîrgoviște semna Ocîrmuirii acțiunile locuitorilor satului Priseaca. Aceștia fără a mai ține seama de autorități, au intrat în pădurea moșiei orașului tăind lemne pentru nevoile lor.

La fel procedează și locuitorii satului Colanu, la 18 martie 1847. În aprilie același an, Magistratul orașului Tîrgoviște își exprima neliniștea față de nemulțumirea orășănimii sărace, care din cauza „lipsei” cîrnii „cîrtește neîncetat”. O jalbă colectivă a tîrgoviștenilor arăta nemulțumirea lor pentru proasta calitate a pîinii : „parcă am fi în vremea molimii sau în vremea armii”. Demascînd lăcomia contracciului pîinii arătau Magistratului „că ne vinde pîine în loc de jimblă”, iar pîinea neagră „nu o putem mîncea.”⁴⁶

În general, acesta a fost cadrul situației economice și sociale din județul Dîmbovița ce a pregătît declanșarea revoluției din 1848, la care a participat cu entuziasm întreaga țărănime clăcașe și orășănimea acestui județ, în credința eliberării de sub jugul exploatării și al întroării libertăților sociale.

În mod simbolic populația acestui județ îngropa, în septembrie 1848, orînduirea feudală, prin arderea Regulamentului Organic.

44. Ibidem, f. 8-423.

45. Idem dos. 1686/1834, f. 311.

46. Idem, fond Primăria or. Tîrgoviște, dos. 5/1847, f. 5.

47. Idem dos. 25/1847, f. 5.

48. Idem dos. 75/1847, f. 91; 131-132.